

**TYMPAAN
INSTITUUT**
voor beleidsontwikkeling

Vaders over opvoedingsondersteuning

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen van groepsgesprekken
met vaders

Samenvatting

Inleiding

Vanuit verschillende hoeken komen signalen dat meer aandacht nodig is voor de rol van vaders in de opvoeding. Het huidige aanbod aan opvoedingsondersteuning specifiek voor vaders is beperkt. Ook is weinig bekend over de behoeften van vaders. Dat is voor JSO reden om met subsidie van de provincie Zuid-Holland het project 'Opvoedingsondersteuning aan vaders' op te zetten. Daarmee beoogt JSO de rol van vaders in de opvoeding te versterken. Doel is de ontwikkeling en implementatie van een methodiek specifiek gericht op opvoedingsondersteuning aan vaders.

Een eerste stap in het traject is een behoefteonderzoek onder vaders. Dit is uitgevoerd door het Tympaan Instituut. Er zijn drie groeps gesprekken gevoerd met niet-westerse islamitische vaders, vluchtelingenvaders en autochtone vaders over hun behoefte aan opvoedingsondersteuning. De groep autochtone vaders in het onderzoek is te beperkt is om goed onderbouwde uitspraken over te doen. De resultaten van de migranten- en vluchtelingenvaders bieden wel voldoende informatie over de doelgroep. Een kanttekening is dat de resultaten alleen betrekking hebben op niet westerse eerste generatie islamitische migranten.

Moeilijkheden van vaders bij de opvoeding

Iedere vader krijgt wel eens te maken met 'kleine' problemen in de opvoeding, zoals niet willen luisteren naar de ouders of onderling gekibbel tussen broers en zussen over de televisie of de computer. Het omgaan met deze problemen wordt, zowel in autochtone, migranten- als vluchtelingengezinnen, vooral overgelaten aan de moeder. Vaders worden wel in toenemende mate betrokken bij de opvoeding.

Vaders, vooral migranten- en vluchtelingenvaders, vinden het belangrijk zich te richten op de toekomst van hun kind. Hoe kunnen zij hun kind begeleiden naar een goede toekomst? Hoe kunnen zij ervoor zorgen dat hun kind goed geïntegreerd raakt in de maatschappij? Daarbij signaleren zij verschillende knelpunten, zoals discriminatie in onderwijs en werk, groepsvorming van jongeren en onvoldoende aansluiting tussen school en hun kinderen. De problemen in het onderwijs zijn voor vaders een groot knelpunt, juist omdat zij onderwijs zien als de sleutel naar een goede toekomst.

Behoeften van vaders aan opvoedingsondersteuning

Vaders vinden het belangrijk een rol te spelen in de opvoeding van hun kind. De wijze waarop verschilt met die van moeders. Vaders, vooral migranten- en vluchtelingenvaders, willen ondersteuning bij het begeleiden van en voorbereiden van hun kind op de toekomst. Aan ondersteuning bij de aanpak van 'kleine' dagelijkse problemen is weinig behoefte.

Vaders willen dat de ondersteuning aan de volgende criteria voldoet.

- Doe-activiteit voor of samen met hun kind.
- Ervaringen uitwisselen met andere ouders, of specifiek met andere vaders.
- Verstrekken van informatie, mits dat aansluit bij bestaande activiteiten.
- Doel- en actiegerichte ondersteuning.
- Laagdrempelige ondersteuning, afgebakend in de tijd.
- Respect voor (culturele) achtergrond van vaders, vooral voor migranten- en vluchtelingenvaders.

Om vaders te bereiken is, met name voor migranten- en vluchtelingenvaders en vaders met een lage sociaal-economische status, een persoonlijke benadering nodig. Vindplaatsen, zoals school, moskee of sportvereniging, en mond-op-mond-reclame zijn daarin van belang

Aanbevelingen

Voor het ontwikkelen van een nieuwe methodiek voor vaders worden de volgende aanbevelingen gedaan.

- Leg de methodiek in concept voor aan de beoogde doelgroep van vaders om na te gaan in hoeverre dit aansluit bij hun behoeften. Daarbij is vooral aandacht nodig voor autochtone vaders, aangezien deze met het huidige onderzoek onvoldoende zijn bereikt.
- Stel bij het ontwikkelen van een methodiek een duidelijk doel vast en bepaal de doelgroep.
- Kies als thema voor de methodiek 'Hoe bereid ik mijn kind voor op een goede toekomst? Zorg dat de subthema's aangepast kunnen worden aan de lokale situaties.
- Ontwikkel een groepsgerichte methodiek die actiegericht is en ook uit doe-activiteiten bestaat.
- Neem de tijd voor de werving en maak daarin duidelijk wat wel en wat niet verwacht kan worden. Door de werving via andere vaders te laten verlopen kan het draagvlak vergroot worden.

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

In dit hoofdstuk worden op basis van de resultaten uit de groepsgesprekken conclusies getrokken over de behoeften van vaders aan opvoedingsondersteuning. Om die conclusies in de juiste context te plaatsen, wordt eerst ingegaan op de representativiteit van de onderzoeksgroep en de waarde van de onderzoeksresultaten.

Waarde van de onderzoeksresultaten

De groepsgesprekken zijn niet bedoeld om een volledig beeld te geven van 'de' behoeften van 'de' vader. De groepsgesprekken zijn wel bedoeld als aanvulling op de beperkte gegevens in de literatuur door bij enkele groepen vaders na te gaan wat hun behoeften zijn.

De groep vaders die heeft deelgenomen aan de groepsgesprekken, is niet volledig representatief.

- Autochtone vaders zijn ondervertegenwoordigd in de onderzoeksgroep. Om alsnog informatie over die doelgroep te krijgen, zijn aanvullende interviews gehouden met autochtone vaders. Deze zijn uitgevoerd door JSO.
- De onderzoeksgroep bestaat niet alleen uit de beoogde doelgroep. Zo zijn enkele deelnemers geen vader of zijn het westerse in plaats van niet-westerse migranten. Dit komt doordat gebruik is gemaakt van bestaande ontmoetingsgroepen voor mannen.
- De onderzoeksgroep bestaat vooral uit migranten- en vluchtelingenvaders die het Nederlands redelijk spreken. De moeilijk bereikbare doelgroep migranten- en vluchtelingenvaders, degene die nauwelijks Nederlands spreken, is niet bereikt met het onderzoek.

Concluderend kan gesteld worden dat de groep autochtone vaders in het onderzoek te beperkt is om goed onderbouwde uitspraken over deze groep te doen. De resultaten van de migranten- en vluchtelingenvaders bieden wel voldoende informatie over de doelgroep. Dit blijkt ook uit de grote overeenstemming tussen de resultaten van de groepsgesprekken en de bevindingen uit het literatuuronderzoek. Een kanttekening is dat de resultaten alleen betrekking hebben op niet westerse eerste generatie islamitische migranten. Ze zijn niet toepasbaar voor onder meer Surinaamse en Antilliaanse vaders, aangezien deze een andere visie hebben op de vaderrol hebben in de opvoeding (Distelbrink et al 2005; JSO, project Mi Tesoro).

Welke moeilijkheden hebben vaders bij de opvoeding van hun kinderen?

Iedere vader krijgt wel eens te maken met 'kleine' problemen in de opvoeding, zoals niet willen luisteren naar de ouders of onderling gekibbel tussen broers en zussen over de televisie of de computer. Dit gedrag komt voor bij kinderen van alle leeftijden, alhoewel de uitingsvorm bij jonge kinderen soms anders is dan bij pubers. Opvallend lastig gedrag bij migrantenvaders is het niet willen eten. Daarnaast hebben migranten- en ook vluchtelingenvaders soms moeite met de manier van grenzen stellen aan hun kind, vooral pubergedrag kan lastig zijn. Vaders ervaren meer problemen met hun zonen dan met hun dochters. Een belemmerende factor bij het opvoeden is de invloed van de buitenwereld. Ouders hebben bijvoorbeeld geen zicht en beperkte invloed op wat er met hun kind op school gebeurt.

Het omgaan met de 'kleine' dagelijkse problemen wordt overwegend overgelaten aan de moeder. Zowel in autochtone, migranten- als vluchtelingengezinnen is de moeder nog steeds de belangrijkste opvoeder die zich bezighoudt met de dagelijkse verzorging van het kind. Deze traditionele taakverdeling, die ook blijkt uit het literatuuronderzoek (Midden 2006) blijft bestaan, ondanks dat moeders in toenemende mate gaan werken. Dit geldt voor de autochtone en de migrantengezinnen. Bij de Irakese vluchtelingengezinnen werkt de, vaak hoogopgeleide, moeder noodgedwongen niet. In alle gezinnen is wel zichtbaar dat vaders, autochtone meer dan allochtone, zich in toenemende mate bezighouden met zorgtaken. Dat vergt ook een omslag bij moeders, vooral Creoolse, Marokkaanse en Somalische, om te leren taken uit handen te geven (Midden 2006).

Vaders, vooral migranten en vluchtelingen, vinden het hun taak om zich bezig te houden met de toekomst van hun kind. De belangrijkste vraag voor vaders is hoe zij hun kind kunnen begeleiden naar een goede toekomst. Daarbij spelen belemmerende factoren een rol, waar vaders zich zorgen over maken. Een groot probleem is discriminatie waar hun kind mee te maken krijgt. Hun kinderen worden gepest op school of in de buurt, krijgen geen goede opleiding en slechte baantjes. Ook signaleren migranten- en vluchtelingenvaders dat kinderen uit de buurt zich aansluiten bij groepjes van hun eigen achtergrond. Zij vinden dit niet goed voor de integratie en willen voorkomen dat hun eigen kinderen dit gaan doen.

Een goede opleiding zien de migranten- en vluchtelingenvaders als de stap naar een goede toekomst. Zij signaleren echter dat school onvoldoende aansluit op de behoeften en leefwereld van hun kind. Er is regelmatig miscommunicatie tussen school en gezin. Vandaar dat het belangrijk is om goede contacten tussen school en gezin te onderhouden. Zowel bij autochtone vaders als migranten- en vluchtelingenvaders is het onderhouden van het dagelijkse contact met school een taak van de moeder. In migranten- en vluchtelingengezinnen neemt de vader bij officiële gelegenheden (zoals 10-minutengesprekken of tafeltjesavonden) wel een taak op zich.

Welke behoeften aan ondersteuning hebben vaders bij de opvoeding van hun kinderen?

Vaders vinden het belangrijk een rol te spelen in de opvoeding van hun kind. De wijze waarop verschilt met die van moeders. Vaders willen vooral ondersteuning bij het begeleiden van en voorbereiden van hun kind op de toekomst. Begeleiding van het kind in het onderwijs om te zorgen dat het kind een goede opleiding krijgt, is daar een belangrijk onderdeel van. Dat geldt vooral voor migranten- en vluchtelingenvaders. De aanpak van 'kleine' dagelijkse problemen laten vaders over aan de moeder. Vandaar dat thema-avonden over die problemen, zoals niet willen eten of niet luisteren, onvoldoende aansluiten op de behoeften van vaders.

Hoe moet de ondersteuning aan vaders vorm krijgen?

Vaders willen dat de ondersteuning aan de volgende criteria voldoet.

- Doe-activiteit. Vaders houden ervan om samen activiteiten met hun kind te ondernemen of te kijken bij activiteiten bij hun kind. Zij vinden het belangrijk dat er mogelijkheden aanwezig zijn in de buurt om activiteiten te ondernemen; daar willen ze graag een rol in spelen.
- Ervaringen uitwisselen. Vaders vinden het prettig om met anderen ervaringen over de opvoeding uit te wisselen. Dat kan samen met andere ouders of alleen met vaders. Om de integratie te bevorderen hebben vaders een voorkeur voor een groep van verschillende culturele achtergronden.
- Verstrekken van informatie. Alhoewel vaders weinig behoefte hebben aan informatie over de aanpak van kleine problemen, vinden zij het belangrijk dat ouders geïnformeerd worden. Het organiseren van informatiebijeenkomsten heeft de grootste slaagkans als wordt aangesloten bij bestaande activiteiten.
- Doel- en actiegerichte ondersteuning. Vaders willen niet aan praten, maar ook actie ondernemen. Dat moet een duidelijk doel hebben en leiden tot een zichtbaar resultaat.
- Laagdrempelige ondersteuning, afgebakend in de tijd. Vaders hebben door hun werk weinig vrije tijd. Activiteiten mogen daarom niet te veel tijd in beslag nemen. Ook is belangrijk rekening te houden met de planning van activiteiten.
- Respect voor (culturele) achtergrond van vaders. Met name migranten- en vluchtelingenvaders stellen het op prijs als er interesse en respect is voor hun (culturele) achtergrond. Dit bevordert dat vaders zich actief en open opstellen.

Aandachtspunt bij het organiseren van activiteiten is het bereiken van vaders. Met name voor migranten- en vluchtelingenvaders en vaders met een lage sociaal-economische status is een persoonlijke benadering nodig. Vaders moeten opgezocht worden op zogenaamde vindplaatsen, zoals moskee, school of sportvereniging. Ook mond-op-mondreclame via reeds actieve en betrokken vaders werkt goed. Het organiseren van activiteiten met een gezellig tintje spreekt vooral migranten- en vluchtelingenvaders aan.

Aanbevelingen

Voor het ontwikkelen van een nieuwe methodiek voor vaders worden de volgende aanbevelingen gedaan. Naast de informatie vanuit de vaders zijn hierin ook de

ervaringen bij het organiseren en het uitvoeren van de groepsgesprekken meegenomen.

Aanbevelingen voor het verdere traject

JSO streeft ernaar een nieuwe methodiek te ontwikkelen die voldoet aan de criteria van veelbelovende en effectieve programma's van de Databank Effectieve Jeugdinterventies van het NJi. Dat betekent dat de methodiek goed onderbouwd moet zijn. Het moet onder meer aansluiten bij de behoeften van de vaders. De uitgevoerde onderzoeken moeten 'input' geven voor die onderbouwing en argumentatie voor te nemen keuzes.

Het behoefteonderzoek geeft aanknopingspunten voor de opzet van een methodiek. Het onderzoek geeft echter geen volledig beeld van behoefte van vaders. Dat is ook de insteek van het onderzoek niet geweest. Vandaar dat het raadzaam is om te zorgen voor een nog betere onderbouwing van de methodiek door de behoeften van vaders uitgebreider te inventariseren. Dit kan door meer vaders uit de geselecteerde doelgroep te raadplegen of door een andere doelgroep vaders te benaderen.

Het is wenselijk meer onderzoek te doen bij autochtone vaders om zodoende een beter beeld van hun behoeften aan opvoedingsondersteuning te krijgen. Ook is meer zicht nodig op de moeilijkheden waar autochtone vaders in de opvoeding tegenaan lopen.

Ook is het wenselijk om de resultaten van het literatuur- en behoefteonderzoek en/of de opzet van de nieuwe methodiek voor te leggen aan vaders om na te gaan of dit overeenkomt met en aansluit op hun behoefte. Hier zijn verschillende mogelijkheden voor.

- Vaders van de groepen uit Dordrecht, Den Haag en Alphen aan den Rijn opnieuw benaderen. Eventueel kunnen zij gevraagd worden om vaders uit hun omgeving te benaderen.
- Vaders uit andere netwerken van JSO benaderen, bijvoorbeeld de Somalische, Antilliaanse of jonge vaders.
- Vaders opzoeken op vindplaatsen en hen ter plekke via een korte vragenlijst een aantal vragen voor te leggen.

De eerste twee mogelijkheden gaan uit van vaders die min of meer al in een bestaand netwerk zitten. Bij de derde mogelijkheid wordt mogelijk een groep bereikt die normaliter niet of nauwelijks in beeld komt.

Aanbevelingen voor de methodiek

Doel en doelgroep

Stel bij het ontwikkelen van de methodiek een duidelijk doel vast. Dit biedt een kader waarbinnen de verschillende activiteiten kunnen worden ingevuld. Hou daarbij als hoofddoel het bieden van opvoedingsondersteuning aan. Daarbinnen kunnen verschillende subdoelen gesteld worden, zoals bewustwording, informatieverstrekking of het aanreiken van vaardigheden.

Bepaal, afhankelijk van het gestelde doel, de doelgroep van de methodiek. Dat kan een ruime doelgroep zijn, zoals vaders in het algemeen of een specifieke groep vaders, bijvoorbeeld migrantenvaders of vluchtelingenvader.

Bepaal of het nodig is om naast een activiteit voor vaders ook moeders te betrekken. Indien het doel is om vaders meer te betrekken bij de dagelijkse verzorging van hun kind kan dit bijvoorbeeld wenselijk zijn. Het is weinig zinvol om vaders te betrekken als de moeders dit vervolgens niet accepteert. Activiteiten voor moeders kunnen onderdeel zijn van een vaderactiviteit (bijvoorbeeld een bijeenkomst samen met moeders) of kunnen parallel aan de vaderactiviteit lopen (bijvoorbeeld een aparte opvoedcursus voor vaders en moeders).

Zorg ervoor iets te ontwikkelen dat nog niet in het huidige aanbod is opgenomen. Het literatuuronderzoek geeft een overzicht van wat er al is voor vaders, zoals opvoedcursussen en vadercentra. Er kan eventueel voor gekozen worden om aan te sluiten bij een bestaande activiteit, maar dan aangepast voor een andere doelgroep.

Thema's en onderwerpen

Een goede insteek voor een methodiek is 'Hoe bereid ik mijn kind op een goede toekomst voor?' Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan thema's zoals normen en waarden op school en in het gezin, discriminatie en integratie. Indien gewenst kan de aanpak van de 'kleine' dagelijkse problemen hierin verwerkt worden.

Een mogelijkheid is om een themapakket op te stellen voor het organiseren van een activiteit voor of met vaders. In dit pakket kunnen bijvoorbeeld verschillende onderwerpen worden opgenomen, zoals begeleiden van kinderen in het onderwijs, eetproblemen, drukke kinderen of hanggedrag van kinderen. Ook is het aan te raden om een thema over de eigen achtergrond en opvoeding van vaders op te nemen. Ontwikkel een methodiek die goed aangepast kan worden aan de lokale situatie in een gemeente of wijk. Dit bevordert dat de methodiek ook gebruikt gaat worden.

Vorm en activiteiten

Ontwikkel een groepsgerichte methodiek. Dit sluit aan bij de behoeften van vaders om informatie uit te wisselen. Maak, afhankelijk van de lokale situatie, een bewuste keuze voor een divers samengestelde groep of een groep vaders van één culturele of religieuze achtergrond. De mate waarin vaders de Nederlandse taal beheersen kan in die keuze een rol spelen. Bij vaders die slecht Nederlands spreken, gaat de voorkeur naar een uniform samengestelde groep met een tolk of een uitvoerder die de eigen taal spreekt.

Maak gebruik van beeldmateriaal om het onderwerp aan vaders te verduidelijken, bijvoorbeeld foto's of een videofilm. Gebruik materiaal met herkenbare si-

tuaties dat past bij de (culturele) achtergrond van de vaders. Zorg er voor dat het materiaal niet te shockerend is.

Maak een handleiding voor de uitvoering van mogelijke activiteiten. Geef in de handleiding richtlijnen voor beroepskrachten die rekening houden met volgende aanbevelingen:

- Informatie-uitwisseling moet gekoppeld zijn aan een duidelijk doel. Zorg ervoor dat het doel meetbaar en realistisch is. Dit doel kan, bijvoorbeeld na een eerste oriëntatiebijeenkomst, samen met vaders vastgesteld worden. Afhankelijk van het doel kan ook de benodigde tijd bepaald worden. Het opzetten van een huiswerkklas, het organiseren van een themabijeenkomst op school of het opzetten van een project 'buurtvaders' kan bijvoorbeeld het doel op zich zijn, maar ook de uitkomst van een activiteit.
- Bij het plannen van activiteiten moet rekening worden gehouden met bestaande werkzaamheden en activiteiten van de vaders. Zorg ervoor dat de activiteit zo min mogelijk als een extra last ervaren wordt.
- Activiteiten kunnen door mannen of vrouwen worden georganiseerd. Maak hierin een bewuste keuze. Uit de literatuur blijkt dat vaders een voorkeur voor mannelijke rolmodellen hebben.

Aanbevelingen voor de werving

Besteed veel tijd aan de werving van vaders. Het werkt goed om voorafgaand aan de daadwerkelijke activiteit al contact op te nemen met sleutelfiguren en met de vaders. Dit wordt als positief ervaren en schept alvast een band voor tijdens de uitvoering. Maak tijdens de kennismaking duidelijk wat wel en wat niet de bedoeling is van een activiteit.

Voor de werving van vaders kan ook gebruik worden gemaakt van andere vaders. Vaders die al actief zijn, bijvoorbeeld buurtvaders of vaders uit een vadergroep, kunnen andere vaders benaderen voor activiteiten. Ook kan ervoor gekozen worden te starten met een kleine groep vaders die vervolgens ieder nieuwe vaders uitnodigen voor de activiteit.